

TÂNĂRUL CERCETĂTOR

CZU 343.263.2

DOI 10.5281/zenodo.14930717

Ghennadi EPURE*,
eepure39@gmail.com

FUNDAMENTĂRI TEORETICE ȘI PRACTICE PRIVIND
APLICAREA/ PRELUNGIREA ARESTULUI PREVENTIV
ȘI ARESTULUI LA DOMICILIU

Adnotare: În ultima perioadă, practica judiciară din Republica Moldova la capitolul aplicarea măsurilor preventive privative de libertate atestă o dinamică sporită, legată de aplicarea preponderent de către instanțele judecătorești naționale a arestului la domiciliu, atunci când se solicită aplicarea celei mai aspre măsuri de constrângere – arestul preventiv.

Această practică a debutat datorită mai multor factori, unul dintre care este determinat de faptul că Republica Moldova a pierdut un număr relativ mare de cauze în fața Curții Europene a Drepturilor Omului în ultimii ani, iar o bună parte din ele se refereau la încălcarea art. 5 – Libertatea și siguranța persoanei, din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Astfel, pentru dezvoltarea acestui subiect este necesar de efectuat o analiză atentă asupra întregului mecanism procesual de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, în vederea identificării și soluționării incidentelor practice existente la moment în practica judiciară.

Cuvinte-cheie: măsură preventivă, arest la domiciliu, arest preventiv, durata arestului preventiv, restricții, judecător de instrucție.

THEORETICAL AND PRACTICAL BASIS ON THE APPLICATION/
EXTENSION OF PREVENTIVE ARREST AND HOUSE ARREST

Annotation: Lately, the judicial practice in the Republic of Moldova with regard to the application of preventive measures of deprivation of liberty has witnessed an increased dynamism,

* Doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md, ORCID ID: 0000-0002-8165-5054, procuror în Procuratura Anticorupție, e-mail: eepure39@gmail.com

related to the predominant application by national courts of house arrest, when the application of the harshest measure of constraint - pre-trial detention - is requested.

This practice has started due to several factors, one of which is determined by the fact that the Republic of Moldova has lost a relatively large number of cases before the European Court of Human Rights in recent years, and a good number of them concerned violations of Article 5 - Liberty and security of person, of the European Convention on Human Rights.

Thus, in order to develop this topic, it is necessary to conduct a careful analysis of the entire procedural mechanism for the application and extension of preventive custodial measures, in order to identify and resolve practical incidents currently existing in judicial practice.

Keywords: preventive measure, house arrest, remand in custody, remand in custody, duration of remand in custody, restrictions, investigating judge.

1. INTRODUCERE

Odată cu adoptarea actului juridic suprem la data de 29.07.1994 – *Constituția Republicii Moldova*, fiind inspirată din Convenție și practica țărilor europene precum Franța, Germania, Belgia și Italia, la nivel național în art. 25 din Constituție s-a instituit «dreptul la libertatea individuală și siguranța persoanei», care prescrie în termeni absoluți: „(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. (2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege. (3) Reținerea nu poate depăși 72 de ore. (4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară.

Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni. (5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea – în cel mai scurt termen; motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. (6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut” [1].

Această valoare umană fundamentală - libertatea persoanei, este pusă la baza măsurilor preventive privative de libertate, care, la rândul lor, constituie un instrument procesual penal de realizare a scopului procesului penal, de protejare a persoanei, a societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor, legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

În această oridine de idei, pentru a face o incursiune în chintesența subiectului abordat, legislația procesual penală, la art. 6 pct. 4), definește *arestarea* ca fiind o măsură preventivă aplicată în baza unei hotărâri judecătorești în condițiile legii [19].

În același timp, art. 185 alin. (1) prevede noțiunea de arest arestarea preventivă, care constă în deținerea învinuitului, inculpatului în stare de arest în locurile și în condițiile prevăzute de lege. Iar la art. 188 alin. (1) legiuitorul a definit arestul la domiciliu ca fiind izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.

În lumina Curții Europene a Drepturilor Omului, articolul 5 din Convenție se află în prima categorie de drepturi fundamentale care protejează securitatea fizică a unui individ și că importanța sa este covârșitoare. Scopul său primar este de a preveni privarea de

libertate arbitrară și nejustificată. Încă de la pronunțarea primei sale hotărâri *Lawlwss contra Irlandei din 1 iulie 1964*, „[...] Curtea a arătat că scopul Convenției «este acela de a proteja libertatea și siguranța persoanei împotriva arestărilor și deținuților arbitrare», deoarece nimeni nu poate fi privat de libertatea sa. Articolul 5 începe prin afirmarea dreptului fiecărei persoane la libertate și siguranță și determină, în același timp, cazurile și condițiile în care este permis să se deroge de la acest principiu, în special în vederea asigurării ordinii publice, ceea ce impune reprimarea infracțiunilor” [1, p. 225-226].

2. DISCUȚII

Este relevant de menționat că Republica Moldova devine țară membră a Convenției Europene abia la 21.08.1999 [24], iar, potrivit informațiilor statistice acumulate de Centrul de Resurse Juridice din Moldova până la 31 decembrie 2018, CtEDO a pronunțat 387 de hotărâri în cauzele moldovenești, dintre care 33 în anul 2018. La acest capitol, Moldova devansează cu mult Germania, Spania sau Olanda, țări care au aderat la Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) cu mult timp înaintea Moldovei și au o populație cu mult mai mare decât cea a Moldovei. În cele 33 de hotărâri pronunțate în 2018, CtEDO a constatat 46 violări ale CEDO. 27 dintre acestea (59%) se referă la două articole ale CEDO - art. 3 (interzicerea torturii) și art. 5 (dreptul la libertate și siguranță).

Numărul mare de cazuri pierdute la CtEDO ne vorbește clar despre un sistem de justiție defectuos, în care măsurile preventive ce includ arestarea sunt aplicate abuziv cu încălcarea normelor procesuale naționale și nerespectarea garanțiilor expres prevăzute de actele internaționale.

Este de menționat că, din anul 1997 până în anul 2018, din numărul total de cazuri pierdute la CtEDO, în 80 de hotărâri a fost constată încălcarea art. 5 „dreptul la libertatea și siguranța persoanei”, ceea ce reprezintă 15 % din numărul total de hotărâri de condamnare. Numai în anul 2018, țara noastră a înregistrat 7 cazuri pierdute la CtEDO în baza art. 5, printre care se numără: *cauza Mătăсарu și Savițchi, Cucu și alții (care s-a plâns pe aplicarea nejustificată a arestului și reținerea ilegală); cauza Ciacovschi, Coteț și Secrieru (care s-au plâns pe motivarea insuficientă a aplicării arestului preventiv); cauza Dogotar contra Moldovei care s-a plâns pe detenție arbitrară în spitalul de psihiatrie etc.* [30].

Datele și mai recente la capitolul – arestul în procesul penal, ne arată că în plan statistic, la faza de urmărire penală, în anul 2021 au fost reținute 2913 persoane (comparativ 4410 persoane în anul 2017, 3363 – în anul 2018, 2956 – în anul 2019 și 2694 – în anul 2020).

De către procurori au fost reținute 231 de persoane, de către ofițerii de urmărire penală din cadrul organelor MAI – 2495, CNA – 153 și Serviciul Vamal – 34.

În libertate au fost puse de către procurori 1484 de persoane (comparativ 1980 în anul 2017, 1771 în anul 2018, 1356 în anul 2019 și 1293 în anul 2020), din lipsa temeiurilor de a priva în continuare persoana de libertate, inclusiv cu aplicarea altor măsuri procesuale de constrângere. Procurorii au solicitat arestarea preventivă în privința la 1429 de persoane (comparativ cu 2843 în anul 2017, 1936 în anul 2018, 1600 în anul 2019 și 1401 în anul 2020), adică în privința a 49 la sută din cei reținuți.

Din numărul total al persoanelor reținute, au fost arestate preventiv 1207 persoane (comparativ cu 2430 în anul 2017, 1592 în anul 2018, 1403 în anul 2019 și 1174 în anul 2020), iar în 222 de cazuri demersurile de arestare au fost respinse.

Astfel, în anul 2021 doar 41,4% (comparativ cu 55,1% în anul 2017, 47,3% în anul 2018, 47,5% în anul 2019 și 43,5% în anul 2020) din persoanele reținute au fost arestate preventiv.

Procurorii au contestat cu recurs 120 de încheieri prin care judecătorii de instrucție au respins demersurile de arestare preventivă, dintre care au fost admise 54 de contestații sau 45% din recursuri.

La rândul ei, partea apărării a contestat cu recurs 417 încheieri prin care judecătorii de instrucție au dispus arestarea preventivă, dintre care au fost admise 36 de contestații sau 8,6% din recursuri [29, p. 59-60].

O persoană acuzată de o infracțiune trebuie întotdeauna eliberată în cursul procesului cu excepția situației în care statul poate demonstra că există motive „pertinente și suficiente” pentru a justifica continuarea detenției. Articolul 5 § 3 din Convenție nu poate fi interpretat ca autorizând în mod necondiționat detenția preventivă, sub rezerva că aceasta nu poate dura decât o anumită perioadă de timp. Justificarea oricărei perioade de detenție, indiferent cât de scurtă, trebuie în mod convingător demonstrată de către autorități [14].

Totodată, Curtea Constituțională a Republicii Moldova, pentru prima dată a specificat, la pct. 57 din Hotărâre nr. 3 din 23.03.2016, că „...constituie lipsire de libertate atât reținerea..., cât și arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu” [31].

Pe această dimensiune, Curtea Constituțională a scos în evidență principiile fundamentale ale aplicării arestului:

1. Principiul inviolabilității persoanei.

După cum am menționat mai sus, art. 25 din Constituție garantează principiul inviolabilității libertății individuale și a siguranței persoanei, potrivit căruia nimeni nu poate fi reținut și arestat decât în cazurile și modul prevăzute de lege. Același principiu este consacrat și de actele internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte.

Astfel, potrivit articolului 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, „*orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa*”, iar articolul 9 prevede că „*nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar*” [28]. Principiile Declarației Universale sunt reglementate mai detaliat în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care declară drept regulă starea de libertate a persoanei și insistă că orice privare de libertate trebuie să fie în mod specific justificată. Articolul 9 § 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice subliniază faptul că deținerea persoanelor care sunt în așteptarea pronunțării unei soluții nu trebuie să constituie o regulă. Art. 5 § 1 lit. c) din Convenția Europeană vizează, de asemenea, privarea de libertate în cadrul unei proceduri penale. Curtea Europeană, în vasta sa jurisprudență privind materia art. 5 al Convenției, a trasat anumite linii directe în ceea ce privește condițiile și limitele aplicării arestării preventive, plasând pe primul plan prezumția libertății ca punct de reper la examinarea unei situații concrete [41].

În general, Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu a definit expres ce este „dreptul la libertate”, afirmând în una dintre hotărârile sale că „[...] paragraful 1 al articolului 5 (art. 5-1) are în vedere libertatea fizică a persoanei; scopul său este de a se asigura că nimeni nu ar trebui să fie deposedat de această libertate într-o manieră arbitrară. Astfel cum au subliniat cei care se prezintă în fața Curții, paragraful nu se referă la simple

restricții privind libertatea de circulație; astfel de restricții sunt reglementate de articolul 2 din Protocolul nr. 4 [...]. Pentru a determina dacă cineva a fost «privat de libertate» în sensul articolului 5 (art. 5), punctul de plecare trebuie să fie situația sa concretă și trebuie să se țină seama de o serie întreagă de criterii precum tipul, durata, efectele și modul de aplicare a măsurii în cauză [...]. Diferența dintre privarea de libertate și restricționarea libertății este totuși doar una de grad sau intensitate, și nu una de natură sau substanță. Deși procesul de clasificare în una sau alta dintre aceste categorii se dovedește uneori a nu fi o sarcină ușoară, deoarece unele cazuri limită sunt o chestiune de opinie pură, Curtea nu poate evita să facă selecția de care depinde aplicabilitatea sau inaplicabilitatea Articolului 5” [5].

2. Principiul legalității procesului penal.

Cerința „legalității” presupune că atât circumstanțele pe care se bazează acuzațiile aduse, cât și condițiile pentru aplicarea privării de libertate sunt, pe măsura posibilității, prevăzute de lege într-un mod clar, astfel încât legea să fie previzibilă în aplicare. Astfel, legea trebuie să fie suficient de exactă încât să permită unei persoane – în caz de necesitate, cu consiliere adecvată – să prevadă, într-un mod rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce pot deriva dintr-un anumit act [33].

Persoana lipsită de libertate are dreptul să conteste în instanță legalitatea măsurii și să obțină punerea sa în libertate dacă aceasta este nelegală. Pentru a-și putea exercita acest drept, persoana trebuie să aibă acces la documentele din dosarul de urmărire penală, care au justificat privarea sa de libertate, și nu doar la documentele procedurale, ci chiar la probe.

În nenumărate rânduri, pe caz s-a expus și Curtea Europeană care a reiterat: „Curtea recunoaște necesitatea ca urmăririle penale să fie desfășurate în mod eficient, ceea ce poate presupune că o parte din informațiile colectate în timpul acestora trebuie păstrată în secret pentru a împiedica acuzații să altereze probele și să submineze efectuarea justiției. Totuși, acest scop legitim nu ar putea fi îndeplinit pe seama unor restricții substanțiale asupra drepturilor apărării. Prin urmare, informația care este esențială pentru aprecierea legalității unei detenții trebuie să fie, în mod corespunzător, pusă la dispoziția avocatului acuzatului” [17].

La fel, pe aceeași undă de idei, Curtea Europeană a reamintit în cauza *Levința contra Moldovei* (nr.2), că „[...] că expresiile «legal» și «în conformitate cu procedura stabilită de lege» din articolul 5 § 1 al Convenției se referă în mod esențial la legislația națională și stabilește obligația de a se conforma regulilor ce țin de conținut și procedură. Cu toate acestea, «legalitatea» detenției în baza dreptului național nu este întotdeauna un element decisiv. Curtea trebuie de asemenea să fie satisfăcută de faptul că orice detenție aplicată în perioada în cauză este compatibilă cu scopul articolului 5 § 1 al Convenției, care este de a preveni privarea de libertatea a persoanelor într-un mod arbitrar” [28].

Curtea consideră că legislația națională, rezumată în paragraful 23 de mai sus, ar putea fi interpretată ca oferind competențe suficient de clare Plenului Curții Supreme de Justiție de a examina chestiunea privind faptul dacă se vor aplica măsuri preventive la casarea unei hotărâri judecătorești definitive. Totuși, acea instanță a lăsat în mod expres această chestiune pentru examinarea Curții [...] și nu a emis mandate de arestare. Instanța pur și simplu a declarat că reclamantii «vor continua să se afle în detenție», fără însă a specifica că era vorba de arestarea preventivă sau orice alt tip de privare de libertate.

În același timp, odată cu casarea la 8 februarie 2010 a deciziilor adoptate în cauza lor, reclamanții nu trebuiau să mai rămână în «detenția legală după condamnarea lor de către instanța competentă» (articolul 5 § 1 (a) al Convenției). Deoarece Curtea Supremă de Justiție a decis că reclamanții trebuiau să rămână în detenție, aceasta trebuia să facă referință la un temei juridic pentru continuarea detenției lor, care ar fi în concordanță cu temeiurile pentru detenție prevăzute de articolul 5 § 1 al Convenției, în vederea respectării principiului că nimeni nu trebuie privat de libertate în mod arbitrar [17].

În cauza *Paladi contra Moldovei*, Curtea a constatat „[...] o violare a articolului 5 § 1 al Convenției, bazându-se pe jurisprudența bine stabilită cu privire la practica autorităților naționale de a deține o persoană acuzată după trimiterea cauzei în judecată, fără a prelungi concomitent încheierea judecătorească pentru a prevedea un temei legal pentru o astfel de detenție [...]».

Curtea reiterează că atunci când este vorba de privarea de libertate, este deosebit de important ca principiul general al certitudinii juridice să fie respectat. Prin urmare, este esențial ca în acest context condițiile pentru privarea de libertate, prevăzute de legislația națională, să fie clar definite și ca însăși legislația să fie previzibilă atunci când este aplicată, încât ea să corespundă standardului de „legalitate” stabilit de Convenție, un standard care cere ca toată legislația să fie suficient de exactă încât să permită unei persoane – în caz de necesitate, cu o consultare adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă, ținând cont de circumstanțe, consecințele pe care o anumită faptă le poate avea [...]” [13].

Trebuie de menționat că procurorul nu este obligat să pună la dispoziția părții apărării toate probele acumulate în privința învinutului, până la examinarea demersului privind aplicarea măsurii preventive și ulterior să le prezinte judecătorului de instrucție, dacă vorbim de faza de urmărire penală. Or, selectarea probelor pentru anexare la demersul privind aplicarea sau prelungirea măsurii preventive și prezentarea lor părților, nu trebuie să periclitizeze mersul de mai departe al anchetei, prin divulgarea unor date din dosarul penal și furnizarea unor date care ușor pot fi folosite de către partea apărării în vederea denaturării sau distrugerii probelor prezentate.

De pildă, în cazul infracțiunilor cu implicarea mai multor persoane (autori, organizatori, complici), nu în toate cazurile este oportun, din punctul de vedere al strategiei urmăririi penale, de anexat declarațiile complicilor care au recunoscut fapta și au făcut declarații referitoare la acțiunile infracționale ale organizatorului sau autorului, în privința cărora se cere aplicarea măsurii preventive.

Este de notat că principiul legalității este unul dintre axiomele juridice principale în procesul arestului, fiind considerat punctul de pornire a oricărei privări de libertate de către agenții statului, care conține parametri inerenți procesului de arestare, și anume: existența unei bănuieli rezonabile; prezența unui risc; proporționalitatea, rezonabilitatea și necesitatea aplicării detenției; posibilitatea aplicării măsurilor alternative detenției; egalitatea armelor în proces; soluționarea cu celeritate a plângerilor înaintate și a cauzei în ansamblu etc.

3. Principiul proporționalității și rezonabilității la aplicarea arestării preventive.

Legislația Republicii Moldova, în coraport cu articolului 5 § 1 lit. c) din Convenție, permite lipsirea de libertate a unei persoane doar dacă există o „bănuială rezonabilă” că această persoană a săvârșit o infracțiune. Pe acest aspect, Curtea Europeană a statuat în practica sa că „[...] pentru ca o reținere, în baza unei bănuieli rezonabile, să fie justificată în

sensul articolului 5 § 1 (c) nu este necesar ca poliția să fi obținut probe suficiente pentru a aduce acuzații fie la momentul reținerii, fie în timp ce reclamantul se află în custodie [...]. De asemenea, nu este necesar ca persoana deținută să fie, eventual, acuzată sau adusă în fața unei instanțe. Scopul urmărit prin reținerea pentru interogare este desfășurarea unei urmăriri penale prin care să fie confirmate sau infirmate bănuielile care constituie temei pentru arestare [...]. Totuși, cerința ca bănuiala să se bazeze pe motive rezonabile formează o parte esențială a garanțiilor împotriva arestării și detenției arbitrare. Faptul că o bănuială este presupusă cu bună-credință este insuficient. Cuvintele „bănuială rezonabilă” presupun existența faptelor sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârșit infracțiunea [...]” [11].

Din optica Curții Europene, existența bănuiei rezonabile, ca o condiție *sine qua non* pentru arestul persoanei, include următoarele criterii:

- *conduita infracțională există anterior aducerii persoanei în fața judecătorului;*
- *suspiciunea comiterii faptei există pe tot parcursul arestării;*
- *suspiciunea organelor de aplicare a legii, pentru a fi o bănuială rezonabilă, trebuie să se întemeieze pe existența unor fapte sau informații de natură a convinge pe un observator obiectiv că persoana ar fi putut comite infracțiunea, altfel privarea de libertate ar fi arbitrară;*

- *suspiciunea se referă nu la o infracțiune în general, ci la o infracțiune concret determinată;*

- *credibilitatea motivelor se apreciază în raport cu ansamblul circumstanțelor din fiecare speță concretă;*

- *faptele ce au dat naștere suspiciunii (bănuiei) nu trebuie să fie de același nivel cu celenecesare pentru a justifica o condamnare sau chiar o acuzație, căci la acest moment nuse stabilește culpabilitatea persoanei, acesta fiind obiectivul final al procesului penal [25, p. 12].*

În același timp, la aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive, săvârșirea unei fapte penale de către persoana cercetată presupune anumite condiții, și anume existența legăturii între infracțiune și persoana urmărită, presupunându-se că el este implicat în săvârșirea acestei fapte, iar suspiciunea nu trebuie să fie neapărat „autentică”, este necesară stabilirea existenței unor date obiective care ar face inclusiv un terț să ajungă la aceeași concluzie și nu pe baza unor simple speculații.

În aceeași ordine de idei, fiind vorba de motive pe care s-a întemeiat punerea în stare de arest preventiv, Curtea reamintește că, pentru ca o arestare bazată pe bănuiele plauzibile să fie justificată din punctul de vedere al articolului 5 § 1 c), nu se impune ca poliția să fi adunat probe suficiente pentru a aduce acuzații, fie în momentul arestării, fie în timpul reținerii provizorii (Brogan și alții împotriva Marii Britanii, hotărârea din 29 noiembrie 1988, seria A nr. 145-B, pag. 29-30, § 53). Cerința conform căreia bănuielile trebuie să se bazeze pe motive plauzibile constituie un element esențial al protecției oferite contra privărilor arbitrare de libertate. Termenii «motive plauzibile de bănuială» presupun existența unor fapte sau informații apte de a convinge un observator obiectiv că individul în cauză poate să fi comis infracțiunea.

Cu toate acestea, bănuiala rezonabilă presupune un prag probatoriu mai jos decât cel necesar pentru o condamnare. După cum s-a reafirmat în cauza *Lavrechov c. Republicii Cehe*: „Este de menționat că achitarea reclamantului nu înseamnă că urmărirea penală era ilegală sau viciată în alt mod. Pentru ca o persoană să fie condamnată sunt necesare diferi-

te standarde probatorii (de regulă, descrise ca o bănuială rezonabilă precum că persoana a săvârșit o infracțiune). Astfel, pot exista cazuri de bănuială rezonabilă care nu rezultă într-o condamnare pronunțată în ședință de judecată dincolo de orice îndoială rezonabilă” [6].

În consecință, faptul că persoana este scoasă de sub urmărire penală la o etapă ulterioară sau achitată în instanța de judecată, nu înseamnă neapărat că decizia de a solicita arestarea preventivă era eronată. În primul rând, standardele probatorii sunt diferite. În cel de-al doilea rând, la etapa inițială a urmăririi penale, probele sunt incomplete. Cu toate acestea, chiar dacă pragul probatoriu este mai jos decât cel necesar pentru condamnare, învinuitul încă beneficiază de îndoială și trebuie să fie considerat drept nevinovat până la declararea vinovăției sale în instanța de judecată. Prezumția este în favoarea eliberării.

Existența unor motive verosimile, care să legitimeze bănuiala că o persoană a săvârșit infracțiunea pentru care este urmărită, trebuie privită ca o condiție generală și independentă de temeiurile arestării preventive.

Cu toate acestea, Curtea Europeană a reținut faptul că a doua condiție, care se încorporează în conceptul de „bănuială rezonabilă”, constă în incidența normei penale care ar descrie fapta infracțională. Cu alte cuvinte, acțiunile pretins ilegale care i se impută persoanei să fie reglementate printr-o normă incriminatoare din legea penală.

Astfel, în cauza *Litschauer contra Moldovei*, Curtea Europeană a statuat că „[î]n ceea ce privește privarea de libertate, este deosebit de important să se respecte principiul general al securității juridice. Prin urmare, este esențial ca în temeiul dreptului intern, condițiile privării de libertate să fie clar definite și ca legea însăși să fie previzibilă în aplicarea sa, astfel încât să îndeplinească standardul de «legalitate» stabilit de convenție, un standard care impune ca toată legea să fie suficient de precisă pentru a permite persoanei – dacă este necesar, cu consiliere adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în împrejurări, consecințele pe care le poate avea o anumită acțiune [...]. Principalul argument în apărare al reclamantului în cursul procedurii de arestare preventivă și al procedurii penale ulterioare a fost că acesta nu putea fi tras la răspundere pentru proxenetism, deoarece modelele de videochat folosite de acesta nu erau angajate în prostituție. Dezbaterea principală din cadrul procedurii penale a vizat, așadar, întrebarea dacă vânzarea de spectacole erotice pe internet ar putea fi interpretată ca prostituție în sensul articolului 89 din Codul contravențional. Instanțele care au condus procedura de arestare preventivă nu au considerat necesar să se exprime cu privire la această chestiune și au răspuns cu tăcere la argumentul reclamantului” [9].

În aceste circumstanțe, Curtea a constatat încălcarea art. 5 § 1 din Convenție, pe motiv că fapta de învinuire a reclamantei nu era prevăzută de lege sau nu prevedea suficiente repere și nu era formulată cu un grad de precizie care să satisfacă cerința de legalitate prevăzută de Convenție.

Motivele privării de libertate a persoanei se află într-o interconexiune logică cu riscurile care se regăsesc în practica CtEDO și sunt transpuse în legislația națională. Prin urmare, există motive întemeiate de arestare a persoanei dacă, într-o anumită cauză penală, se reține cel puțin unul dintre următoarele riscuri:

- *riscul eschivării;*
- *riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției;*
- *prevenirea săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni;*

– riscul că punerea în libertate a persoanei va cauza dezordine publică [4].

Astfel, potrivit practicii CtEDO, pentru ca o persoană să fie reținută sau arestată, este suficient ca instanța de judecată care examinează cauza să rețină cel puțin unul dintre riscurile indicate *supra*. Însă fiecare risc necesită o abordare separată, luând în considerare relevanța pe care o prezintă fiecare în parte.

În raționamentul Curții Europene, există o *prezumție a eliberării persoanelor* în privința cărora se examinează o eventuală aplicare a arestului preventiv. În mod prioritar instanțele naționale sunt obligate să examineze posibilitatea aplicării unei măsuri preventive mai puțin severe, care ar fi rezonabilă și proporțională cu circumstanțele infracțiunii. Din aceste considerente, motivarea demersurilor de către acuzatorii de stat reprezintă o sarcină complicată, care implică eforturi serioase pentru ca în termeni succinți să intre în esența cauzelor penale și să aducă suficiente temeiuri verosimile care să justifice arestul preventiv [4].

Următorul caz din practică judiciară ne arată, pe de o parte, încălcarea de către autorități a principiului de cercetare în libertate a persoane, iar, pe de altă parte, interesul organului de urmărire penală de a afla adevărul pe caz, prin administrarea unui probatoriu solid în termeni proximi de la data săvârșirii faptei infracționale sau data săvârșirii infracțiunii.

Așadar, ca rezultat al demarării urmăririi penale la plângerea părții vătămate în baza L.N., art. 186 alin. (4) din Codul penal – furtul în proporții mari, pe faptul sustragerii pe ascuns a bunurilor din apartamentul în care locuia cu fiul și soțul acesteia, la scurt timp L.R. și M.G. au fost reținute și puse sub învinuire.

Potrivit acuzațiilor din dosarul penal, M.G. și L.R., de comun acord cu o persoană neidentificată de către organul de urmărire penală, urmărind scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, prevăzând urmările lor prejudiciabile, dorind și admitând în mod conștient survenirea acestor urmări, la data de 06.12.2017, în intervalul de timp cuprins între orele 11:00 min. și 15:00 min., prin culegere de chei, au pătruns în apartamentul nr. XX, ce aparține cet. L.N., situat pe str. XXXX, mun. Chișinău, de unde pe ascuns au sustras suma de 8500 de euro, care, conform cursului BNM din data de 06.12.2017, constituie echivalentul a 173 258 lei, două perechi de cercei din aur la preț de 2000 de lei, o brățară din aur la preț de 6000 de lei, un inel din aur la preț de 1000 de lei, după care cu bunurile sustrate au părăsit locul comiterii infracțiunii, cauzându-i astfel părții vătămate L.N. o daună materială în sumă totală de 183258 lei, care, conform prevederilor alin. (1) art. 126 Cod penal, constituie proporții mari.

Trebuie de menționat de la bun început că L.R. este fiul părții vătămate L.N, acest aspect s-a descoperit cu puțin timp înainte de reținerea lui L.R. Cu toate acestea, procurorul de caz a depus la judecătorul de instrucție demersuri privind aplicarea măsurii preventive în privința ambilor învinuiți, în pofida faptului că partea vătămată, în ziua înregistrării demersului, a depus la organul de urmărire penală o cerere, prin care a solicitat, în baza art. 285 alin. (2) pct. 1) din Codul de procedură penală, încetarea urmăririi penale pe motivul retragerii plângerii prealabile doar în privința fiului acesteia, L.R.

În ședința de judecată de examinare a demersului de aplicare a măsurii preventive, partea vătămată a solicitat repetat încetarea urmăririi penale și eliberarea imediată din custodia statului a fiului acesteia. Procurorul de caz a solicitat respingerea acestei cereri,

pe motiv că a depus cererea cu o zi înainte de către partea vătămată care se examinează în termen de 15 zile, potrivit art. 244-247 din Codul de procedură penală, or procurorul nu este obligat prin lege să o examineze cererea în ziua înregistrării în cancelarie. În susținerea poziției sale, procurorul a invocat că urmărirea penală se află la etapa incipientă, iar organul de urmărire penală urmează să efectueze alte acțiuni stringente în vederea evitării riscului pierderii sau deteriorării lor. Mai mult ca atât, aflarea în libertate a învinuiților va crea impedimente grave asupra desfășurării normale a urmăririi penale, atunci când una dintre persoanele care au comis infracțiunea, se află în libertate, sustrăgându-se de la urmărirea penală. Bănuiala rezonabilă a fost demonstrată inclusiv prin ridicarea de la învinuiți a unei părți din mijloacele financiare și din obiectele de preț pe care nu au reușit să le comercializeze.

Ca rezultat al examinării demersurilor, judecătorul de instrucție în privința lui M.G. a admis parțial demersul și i-a aplicat arestul la domiciliu pe un termen de 30 de zile, iar învinuitul L.R. a fost eliberat imediat din custodia statului, invocându-se încălcarea art. 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului – dreptul la libertate și siguranță.

Mai mult, judecătorul de instrucție a emis o încheiere interlocutorie pe caz, potrivit art. 218 din Codul de procedură penală, pe motiv că procurorul de caz a încălcat principiul de cercetare în libertate a învinuitului L.R., argumentând că procurorul de caz era obligat să examineze cererea de eliberare a învinuitului, imediat ce a fost depusă, iar reținerea timp de 72 de ore a învinuitului a fost ilegală [27].

Or, acest deziderat a fost reiterat în vasta practică a Curții Europene a Drepturilor Omului, ca și în cauza *Șarban v. Moldova*, Curtea a reamintit faptul că în conformitate cu articolul 5 paragraful 3 al Convenției: „[...] o persoană învinuită de comiterea unei infracțiuni trebuie întotdeauna să fie liberă pe parcursul examinării procesului său, decât dacă Statul dovedește că există temeiuri „relevante și suficiente” pentru a justifica detenția sa continuă.

Mai mult, instanțele judecătorești naționale «trebuie să examineze toate faptele în favoarea sau defavoarea existenței unei necesități publice stringente, care ar justifica, luând în considerație principiul prezumției nevinovăției, o abatere de la regula respectării libertății individuale a persoanei și să le indice în deciziile lor cu privire la cererile de eliberare» [16].

Făcând abstracție asupra celor menționate în speță, suntem de părerea că procurorul nu a respectat principiile fundamentale privitoare la legalitatea detenției provizorii a persoanei – proporționalității și raționalității reținerii, prezumției cercetării în libertate a persoanei, doar în partea de depunere a demersului privind aplicarea măsurii preventive – arestul preventiv, în privința lui L.R. Ce ține de reținerea pe un termen de 72 de ore, o considerăm a fi una legală, pe motiv că, în interiorul acestui termen, organul de urmărire penală urmează să elucideze mai multe aspecte legale de circumstanțele cazului: poziția procesuală a persoanelor reținute, evitarea divulgării unor date din dosarul penal, conservarea obiectelor ridicate ca urmare a percheziției și examinarea lor în prezența învinuitului etc.

Astfel, privarea de libertate, ca măsură de constrângere, trebuie să fie fundamentată pe cel puțin unul din următoarele riscuri:

1. *Riscul eschivării.*

În cauza *Becciev contra Moldovei*, Curtea Europeană a reținut: „Pericolul eschivării

învinuitului nu poate fi apreciat în exclusivitate doar în baza severității pedepsei pe care acesta riscă să o primească. Acesta trebuie să fie stabilit prin a se face referință la numeroase alte elemente care pot să confirme existența riscului unei eschivări sau să-l facă să pară atât de ne semnificativ încât să nu justifice detenția de până la judecată [...].

Pericolul eschivării trebuie să fie considerat în lumina elementelor vis-a-vis de caracterul persoanei, personalitatea acesteia, domiciliu, ocupație, bunuri, legăturile de familie și oricare alte legături cu țara în care este urmărită. Riscul unei pedepse grave și ponderea probelor pot fi pertinente însă nu sunt decisive și posibilitatea obținerii garanțiilor poate fi utilizată în vederea compensării.

Curtea de asemenea a statuat că, dacă persoana arestată poate oferi suficiente garanții că nu se va eschiva, atunci ea trebuie eliberată [...]” [2].

În cauza *O. P. contra Moldovei*, Curtea a stabilit: „«Caracterul rezonabil» al suspiciunii pe care trebuie să se întemeieze o arestare constituie o parte esențială a garanției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) litera (c). A avea o suspiciune rezonabilă presupune existența unor fapte sau informații care ar satisface un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut comite infracțiunea. Cu toate acestea, ceea ce poate fi considerat rezonabil va depinde de toate circumstanțele [...]” [12].

De exemplu, în cauza *Moldoveanu contra Moldovei*, Curtea a menționat că „[...] nu este convinsă că materialul prezentat de Autoritatea de urmărire penală și invocat de instanțele naționale pentru reținerea reclamantei și prelungirea reținerii acesteia a fost suficient pentru a convinge un observator obiectiv că reclamanta ar fi putut comite infracțiunea care i-a fost imputată. Prin urmare, aceasta concluzionează că reținerea reclamantei între 14 mai și 23 iunie 2015 nu s-a bazat pe o suspiciune rezonabilă că ar fi comis o infracțiune și, prin urmare, a existat o încălcare a Articolului 5 punctul 1 din Convenție” [10].

În ceea ce privește suspiciunea rezonabilă că reclamanta Moldoveanu Nelli a comis infracțiunea care i-a fost imputată, procurorul a susținut că aceasta consta din două elemente: (a) declarațiile victimelor și ale martorilor și (b) refuzul reclamantei de a valida semnătura sa la primirea din 2 februarie 2014, care, în opinia Curții, nu sunt suficiente pentru a atesta prezența unei bănueli rezonabile.

Analiza acestor circumstanțe nu în tot cazul este posibil de stabilit la etapa incipientă a urmăririi penale. Unul dintre punctele de reper, în vederea formării unei viziuni despre persoana în privința căreia se judecă chestiunea arestului sunt informațiile legate de antecedentele penale ale acestuia.

În această ordine de idei, riscul eschivării trebuie dovedit prin probe, și anume: informații cu privire la încălcarea măsurilor preventive alternative arestului, încercări de eschivări din fața organului de urmărire penală sau a instanței în alte cauze penale, reținerea figuranților la infracțiune în timp ce aceștia părăsesc localitatea în care trăiesc sau chiar țara. Relevante sunt și declarațiile martorilor sau celorlalți învinuiți, sau după caz inculpați, care uneori pot oferi informații despre persoana care necesită a fi izolată de societate pentru desfășurarea normală a procesului penal.

Ca și în cazul celorlalte riscuri, argumentarea se face în toate actele procedural, și anume în demersul acuzatorului de stat cu privire la aplicarea măsurii preventive, atunci când această inițiativă vine din partea procurorului. Respectiv, argumentarea sau motivarea persistenței acestui risc trebuie să fie făcută în încheierea judecătorului de instrucție

la faza de urmărire penală sau de către judecătorul care judecă cauza în fond, adică în faza de judecată.

Prin urmare, procurorul de caz trebuie să anexeze probe concludente, care să demonstreze că riscul predomină la etapa la care se examinează cauza. Aceste probe pot fi după cum urmează: procese-verbale de audiere a martorilor; procesul-verbal de cercetare la fața locului; raportul de expertiză etc. Din analiza acestor probe trebuie să rezulte că învinuitul sau inculpatul se va eschiva din fața organelor de drept odată lăsat în libere, ori în cazul aplicării unei măsuri de constrângere alternativă arestului preventiv.

Este de remarcat că, în fața instanței, pot fi prezentate și alte acte sau date relevante care ar convinge instanța că există riscul eschivării. Astfel, informația cu privire la trecutul criminal al inculpatului sau învinuitului, sentințele de condamnare, caracteristica de la locul de trai sau de muncă etc. pot constitui informații cu putere de convingere, cum ar fi măsurile speciale, de pildă: porțiuni din stenograme cu interceptări ale comunicărilor verbale; imagini de pe filaj etc.

Considerăm că, ținând cont de principiul egalității armelor într-un proces și disponibilitatea părții acuzării de a anexa probe, documente sau materiale, care au relevanță din punctul său de vedere, nu trebuie să existe niciun impediment de prezentare a unor părți din măsurile speciale de investigație, chiar și dacă acestea nu au fost legalizate de judecătorul de instrucție.

Pe de altă parte, suntem de părerea că secvențele din rezultatele măsurilor speciale nu pot constitui unicele materiale care urmează a fi anexate la demersul privind aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive privative de libertate. Or, acestea trebuie să fie coroborate cu alte probe concludente, care să demonstreze în ansamblu temeinicia măsurii preventive solicitată de procuror.

În context, pe lângă lista de probe rezonabile, instanța urmează să ia în calcul anumite circumstanțe pe care legislația procesual penală le reglementează la art. 176 alin. (3), potrivit căruia: „(3) La soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive respective, procurorul și instanța de judecată vor aprecia și vor motiva, în mod obligatoriu, dacă măsura preventivă este proporțională cu circumstanțele individuale ale cauzei penale, inclusiv luând în considerare: 1) caracterul rezonabil al bănuielii, gravitatea și gradul prejudiciabil al faptei incriminate, apreciate în fiecare caz individual, însă fără a se pronunța asupra vinovăției; 2) personalitatea și caracterizarea bănuیتului, învinuitului, inculpatului, inclusiv la momentul de comitere a faptelor incriminate; 3) vârsta și starea sănătății sale; 4) ocupația sa; 5) situația familială și prezența persoanelor întreținute; 6) starea sa materială, veniturile, posesia bunurilor imobile sau a altor proprietăți; 7) deținerea unui loc permanent de trai, deținerea unui loc permanent ori temporar de muncă; 8) alte circumstanțe esențiale prezentate de bănuیت, învinuit, inculpat sau de către procuror, organul de urmărire penală” [19].

Astfel, instanța își poate forma o imagine clară despre personalitatea învinuitului sau inculpatului și dacă acesta este predispus să se sustragă de la urmărirea penală sau de la judecarea cauzei.

În următoarea speță, cu titlu de exemplu, judecătorul de instrucție în partea motivantă a încheierii privind prelungirea măsurii preventive, arestul preventiv, făcând abstracție asupra probatorului prezentat de către procuror, face unele constatări importante, ce fundamentează o privare de libertate. Astfel, instanța subliniază că „[...] în speță

se conduce de jurisprudența Curții Europene care a indicat ca o condiție de bază și accesibilă pentru detenție unei persoane în arest preventiv este atunci când aceasta este bănuită sau învinuită de comiterea unei infracțiuni, când persistă riscurile prevăzute de CEDO.

Instanțele judecătorești naționale «trebuie să examineze toate circumstanțele pro și contra existenței unei necesități de interes public ce ar justifica, ținând cont de principiul prezumției nevinovăției, abaterea de la respectarea libertății individuale, acestea fiind luate în considerație în deciziile privind cererile de eliberare».

În speța dată, instanța constată că privarea de libertate și prelungirea față de învinuită a măsurii preventive – arestul preventiv – este justificată, întemeiată și necesară, deoarece are ca scop împiedicarea învinuitei de a întreprinde unele acțiuni capabile de a influența martorii care încă nu au fost audiați din motivul scurgerii unui interval mic de timp din momentul reținerii până la momentul înaintării prezentului demers de prelungire a arestului preventiv. Necesitatea prelungirii față de învinuită a măsurii preventive – arestul preventiv se explică prin faptul că privarea de libertate în cazul dat a învinuitei este prevăzută de lege, este necesară într-o societate democratică și urmărește un scop legal” [34].

De exemplu, în cauza *Burlacu contra Moldovei*, Curtea Europeană nu a constatat o violare a art. 5 parag. 3 din Convenție, pe motiv că privarea de libertate a reclamantului sub acest aspect a fost una justificată, iar instanțele naționale în mod just au reținut în speță riscul eschivării, deși reclamantul invocase faptul că aplicarea și prelungirea privării sale de libertate nu fuseseră bazate pe motive relevante și suficiente. Potrivit lui, motivele oferite de către instanțele de judecată erau stereotipe.

Întru combaterea argumentelor indicate de reclamant, Curtea a menționat că, în momentul dispunerii și prelungirii detenției reclamantului, instanțele interne au considerat *inter alia* că exista riscul de ingerință în cadrul investigației. Teamă instanțelor interne cu privire la acest risc pare să fi fost justificată, din moment ce reclamantul era acuzat că ar fi încercat să influențeze un martor pentru a-l determina să depună declarații false în cadrul unui alt proces penal, cunoscând că justificările considerate a fi „relevante” și „suficiente” în jurisprudența Curții includeau *inter alia* riscul exercitării presiunii asupra martorilor. În asemenea circumstanțe, Curtea consideră că arestarea preventivă a reclamantului pare să fi fost justificată. În plus, nu se poate spune că instanțele nu au acționat cu o suficientă diligență și că detenția reclamantului a fost excesiv de lungă.

2. *Dacă există riscul că învinuitul sau inculpatul o să exercite presiune asupra martorilor, o să nimicească sau să deterioreze mijloacele de probă sau să împiedice într-un alt mod stabilirea adevărului în procesul penal.*

La fel, ca și în cazul riscului analizat mai sus, în mod particular acest risc este des întâlnit în practica judiciară. Or, aflarea în libertate a persoanei, în privința căreia urmează a fi aplicată măsura preventivă privativă de libertate, va fi în detrimentul întregului probatoriu acumulat în cauza penală, sau cel care urmează a fi administrat.

Declarațiile martorului în cauza penală au o importanță deosebită, mai ales în cazul în care aceste declarații stau la baza învinuirii sau reprezintă o probă cheie. Declarațiile martorului ocular sunt greu de combătut în cazul care acestea sunt redactate veridic. Însă, în practică, datorită influenței sau presiunii pre care învinuitul sau inculpatul o realizează față de martor, aceștia își pot schimba declarațiile, în așa fel încât se poate modifica radical desfășurarea urmăririi penale. Influențele pot fi diverse: sume de bani, protecționism, favoruri, beneficii, inclusiv amenințări. De aceea, unii martori, deși sunt preîntâmpinați

despre răspunderea pe care o poartă în baza art. 312 din Codul penal, în cazul dării unor declarații mincinoase, acceptă să fie pornită urmărirea penală în privința lor, în favoarea declarațiilor mincinoase. Mai ales, când există probe că părțile în proces se află în relații prietenoase sau pot fi manipulate cu ajutorul banilor.

În acest sens, respectivele informații trebuie aduse în fața instanței pentru a motiva riscul. Totodată, urmează de argumentat faptul că aplicarea altor măsuri preventive precum arestul la domiciliu sau controlul judiciar nu vor asigura mersul normal al procesului penal.

Nimicirea sau deteriorarea mijloacelor de probă se poate realiza prin diferite modalități. De exemplu, aflat în libertate învinuitul sau inculpatul poate tăinui obiectele care au servit la comiterea infracțiunii (droguri, bani falși, arme, muniții etc.).

În speța dată, judecătorul de instructiv, la examinarea demersului procurorului privind aplicarea măsurii preventive, arestul preventiv, a reținut în partea motivantă a încheierii prezența riscului de influențare de către învinuit a altor persoane cu care a acționat în complicitate.

În felul acesta, instanța a reținut următoarele: „Riscul ingerinței în cursul normal al justiției este, în opinia instanței actual și probat. Datele expuse anterior atestă complexitatea circumstanțelor care necesită a fi investigate în dosar fiind necesar de audiat în diferite calități mai multe persoane. Urmărirea penală este în faza inițială a investigării active a circumstanțelor. Declarațiile învinuitului și ale altor persoane vor trebuie apreciate sub aspectul veridicității lor coroborate cu alte probe. Există riscul ca învinuitul, cunoscând deja circumstanțele cazului, să contacteze cu persoane implicate în acesta în vederea adoptării unei poziții comune, inclusiv prin intermediul mijloacelor de comunicare moderne cum este internetul și care să nu poată fi verificate, urmărite astfel că argumentul procurorului precum că prin alte măsuri nu poate fi înlăturat riscul dat este întemeiat. Acest risc mai rezultă din pericolele care le reprezintă pentru persoana acuzatului o posibilă condamnare în acest caz. Mai reține instanța că, deja datele administrate indică la faptul că învinuitul ar fi încercat să influențeze pe un alt bănuț – C.B. acesta adresând în acest sens o cerere procurorului” [35].

Într-un final, instanța de judecată a aplicat, față de învinuit, 20 de zile de arest preventiv. După 10 zile de arest preventiv în Penitenciarul nr. 13, mun. Chișinău, învinuitul a depus o cerere prin care a solicitat audierea suplimentară și revocarea măsurii preventive – arestul preventiv. Fiind audiat suplimentar, ultimul a recunoscut faptele infracționale ce i se impută, descriind cu lux de amănunte schema infracțională în care a fost implicat, persoanele care au contribuit la comiterea infracțiunii, rolul fiecărui subiect infracțional, fapt ce a permis acumularea unor probe suplimentare, pertinente și utile anchetei. Pentru contribuirea activă la descoperirea infracțiunii, conlucrarea cu ancheta și facilitarea aflării adevărului în cauza penală, procurorul de caz a constatat că au decăzut temeiurile de a menține în continuare persoana în stare de arest preventiv și, în baza art. 195 alin. (3) din Codul de procedură penală, a emis ordonanța prin care a dispus revocarea măsurii preventive – arestul preventiv, aplicat în privința învinuitului G.F., cu eliberarea acestuia de sub strajă din lipsa temeiurilor de a-l priva în continuare de libertate. Concomitent, s-a decis aplicarea față de învinuit a măsurii preventive – obligarea de a nu părăsi țara, pe o perioadă de 60 de zile.

Într-un alt caz, instanța a constatat că liberarea provizorie sub control judiciar este

o măsură preventivă proporțională în raport cu riscurile descrise în demersul înaintat de procuror, prin care a solicitat aplicarea arestului preventiv față de învinuită, căreia, de altfel, i s-a imputat comiterea prin complicitate a unei infracțiuni grave, conexe corupției. Mai concret, C. M. era implicată în prestarea unor servicii în interesul unei persoane juridice, a cărei activitate era finanțată în totalitate din partea unui grup criminal organizat din bani iliciți. Numita cunoștea despre proveniența banilor, fiind remunerată lunar cu suma de 30000 de lei, în plic pentru activitatea pe care o îndeplinea. C.M. a fost reținută flagrant la scurt timp după recepționarea unei sume neoficiale de 82500 de lei.

Pe caz, procurorul a depus demersul prin care a solicitat aplicarea arestului preventiv față de învinuită, însă prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 05 noiembrie 2022, a dispus admiterea parțială a demersului înaintat de procuror, cu privire la aplicarea măsurii preventive – arestul preventiv, cu aplicarea unei măsuri preventive alternative – liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile, cu aplicarea restricțiilor impuse de art. 191 alin. (2) din Codul de procedură penală.

Unul dintre argumentele puse la baza motivării hotărârii sale, este următorul: „[...] pericolul social din partea învinuitului este unul minim, fiind posibilă aplicarea unei măsuri preventive neprivative de libertate, prin urmare la momentul actual, măsura preventivă sub formă de liberarea provizorie sub control judiciar poate pozitiv să influențeze mersul urmăririi penale cât și procesul de obținere a probelor asupra cazului în vederea cercetării obiective a tuturor circumstanțelor procesului penal respectiv [...]” [35].

În opinia noastră, argumentul invocat de către instanța de judecată nu poate fi reținut în situația examinării chestiunii cu privire la aplicarea măsurii preventive - arestul preventiv, dat fiind faptul că învinuita a fost reținută în scurt timp după săvârșirea infracțiunii. Or, după reținerea în flagrant a infractorului, organul de urmărire penală urmează să efectueze acțiuni de urmărire penală urgente pentru acumularea probatorului pe caz, iar aflarea sub o altă măsură preventivă a învinuitei, cum ar fi arestul la domiciliu, i-ar permite ei să influențeze alți martori sau complici, care urmează a fi audiați pe caz sau să obstrucționeze mersul obiectiv al urmăririi. Învinuita poate comunica cu alți complici prin intermediul tehnicilor moderne de comunicare sau aplicare de socializare, care nu pot fi urmărite de către organul de urmărire penală.

De aceea, la etapa incipientă, în momentul reținerii în flagrant a persoanei care a comis infracțiunea, este absolut necesar, atunci când probele sunt justificate prin noțiunea de flagrant, ca instanța să ia în calcul mai multe aspecte, cum ar fi: comportamentul părților înainte și după comiterea infracțiunii, cantitatea bunurilor ridicate în timpul perchezițiilor, numărul persoanelor reținute, declarațiile făcute de învinuiți după reținere, situația familială, poziția socială, funcția deținută, rolul și gradul de implicare în schema infracțională etc.

În altă speță, judecătorul de instrucție a reținut drept plauzibile argumentele procurorului descrise în demersul acestuia privind aplicarea măsurii preventive – arestarea preventivă, precum și susținute de ultimul în ședința de judecată la examinarea efectivă a demersului.

În sensul dat, instanța a statuat următoarele: „[...] instanța de judecată ia în considerație caracterul faptei imputate care legitimează o detenție preventivă, acesta fiind argumentat prin probele anexate, motiv pentru care instanța de judecată nu va admite motivul invocat de către învinuit li apărare, precum că lipsesc careva probe, atâta timp cât

organul de urmărire penală deja a întreprins acțiuni procesuale, care denotă caracterul verosimil al bănuiei rezonabile și pentru a nu periclita și a nu dezbiina mersul normal al procesului de colectare a probelor, arestarea preventivă, este impusă de fapt.

La fel, la aplicarea măsurii preventive, instanța de judecată ține cont de caracterul și de faptul că învinuitul poate să intre în contact cu persoanele cărora le sunt cunoscute circumstanțe importante pentru cazul dat și le poate da sfaturi privind ascunderea de organul de urmărire penală, ori denaturarea calității probelor care ar demonstra vinovăția în cele incriminate și în așa caz denaturarea adevărului care încă urmează a fi stabilit în cadrul administrării probatoriului” [37].

În accepțiunea noastră, instanța corect a apreciat circumstanțele de fapt în raport cu probele prezentate de către partea acuzării și în coraport cu riscurile existente la caz. Această abordare a instanței s-a bazat inclusiv pe reținerea în flagrant a învinuitului în momentul comiterii faptei infracționale. Cu toate că învinuitul s-a abținut de a face declarații pe caz și a explica cel puțin unele aspecte aduse la cunoștință prin actul de punere sub învinuire. La fel, a refuzat să explice proveniența și destinația mijloacelor bănești depistate în automobilul său, cu care figurantul se deplasa etc. Aici, trebuie de făcut o demarcație clară între dreptul de a nu face declarații (dreptul de a tăcea și de a nu spune nimic) al învinuitului, ceea ce reprezintă și o garanție fundamentală în sensul art. 6.2 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* și între comportamentul persoanei, prin prisma art. 176 alin. (3) pct. 2) din *Codul de procedură penală* – personalitatea și caracterizarea bănuیتului, învinuitului, inculpatului, inclusiv la momentul de comitere a faptelor incriminate.

Cu referire la dreptul de a tăcea și de a nu spune nimic al învinuitului sau inculpatului în procedura de aplicare sau prelungire a măsurilor preventive care implică arestul, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a menționat că „Totuși, în niciun stat, aplicarea arestului nu este condiționată de faptul că persoana și-a recunoscut vinovăția cu privire la comiterea infracțiunii care i se impută” [31].

Prin urmare, aspectele legate de comportamentul persoanei (bănuیتului/învinuitului), înainte, în timpul și după comiterea infracțiunii, joacă un rol important în procesul de aplicare a măsurii preventive. Instanța este obligată să țină cont de aceste subtilități. Or la examinarea demersului de aplicare sau prelungire a măsurii preventive, instanței i se prezintă procesul-verbal de audiere a bănuیتului și învinuitului.

În această ordine de idei, instanța face o constatare relevantă, invocând că învinuitul poate contacta persoanele cărora le sunt cunoscute anumite circumstanțe legate de infracțiune, le poate da sfaturi în scopul ascunderii probelor sau denaturării calității lor, fapt ce duce la trenarea procesului de colectare a probelor, aflarea adevărului pe caz și demonstrarea vinovăției.

Pe acest aspect este relevant de menționat că nu în toate cazurile examinate de către CtEDO, privind violarea art. 5 de către Republica Moldova, Curtea constată o violare în acest sens.

De pildă, în cauza *Grîu contra Moldovei*, Curtea Europeană a notat că „[...] în momentul dispunerii și prelungirii detenției reclamantului, instanțele interne au considerat *inter alia* că exista riscul de ingerință în cadrul investigației. Teama instanțelor interne cu privire la aces risc pare să fi fost justificată, din moment ce reclamantul era acuzat că ar fi încercat să influențeze un martor pentru a-l determina să depună declarații false în cadrul unui alt proces penal, cunoscând că justificările considerate a fi „relevante” și „suficiente”

în jurisprudența Curții includeau *inter alia* riscul exercitării presiunii asupra martorilor [...]. În asemenea circumstanțe, Curtea consideră că arestarea preventivă a reclamantului pare să fi fost justificată. În plus, nu se poate spune că instanțele nu au acționat cu o suficientă diligență și că detenția reclamantului a fost excesiv de lungă” [2].

3. Riscul că va săvârși alte infracțiuni.

De obicei, acest risc se reține atunci când persoana reținută, deși știe că are statut procesual de bănuț, învinuit sau inculpat într-o altă cauză penală, recurge la comiterea unei noi infracțiuni. Acest aspect cu siguranță urmează de luat în calcul la aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive ce cuprind arestul.

Un alt aspect relevant, care poate servi ca probă determinată în aplicarea sau prelungirea măsurilor de constrângere, este termenul de probă în care se află persoana condamnată. Cu alte cuvinte, este cazul când în privința persoanei a fost aplicată pedeapsa prin prisma art.90 din Codul penal, adică inculpatul a fost condamnat cu suspendarea executării pedepsei închisorii, în interiorul căruia instanța îi stabilește un termen de probă de la 1 la 5 ani.

Acest termen de probă este condiționat de anumite restricții impuse de către instanță (indicate la art. 90 alin.(6) din Codul penal), inclusiv persoanei condamnate în termenul de probațiune îi este interzis să comită alte infracțiuni.

Mecanismul prevăzut de Codul penal la art. 90 alin. (10) și alin. (11) potrivit cărora: „în cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o nouă infracțiune intenționată, instanța de judecată îi stabilește o pedeapsă în condițiile art.85, dacă, după caz, nu sînt aplicabile prevederile alin. (11) din prezentul articol.

(11) În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o infracțiune din imprudență sau o infracțiune intenționată mai puțin gravă, problema anulării sau menținerii condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei se soluționează de către instanța de judecată” [58], nu este întotdeauna funcțional în sine. Or, demersul privind anularea suspendării condiționate a pedepsei trebuie să parvină de la organul de probațiune din raza teritorială a domiciliului condamnatului.

În acest sens, riscul comiterii altor infracțiuni în practică poate fi argumentat anume în cazul în care persoana recurge la comiterea unei noi infracțiuni, știind despre faptul că figurează ca învinuit, inculpat sau condamnat pe alte cauze penale. Este relevant de subliniat că, în cazul persoanei condamnate la alte pedepse (amenda, munca neremunerată în folosul comunității etc.), atât partea acuzării, cât și instanța trebuie să dispună de informația despre infracțiunea pentru care persoana a fost condamnată, dacă are sau nu antecedente penale etc. Aceste date sunt necesare pentru argumentarea necesității aplicării sau prelungirii măsurii preventive privative de libertate.

În unele cazuri, în cadrul ședințelor de judecată părțile pun în discuție chestiunea cu privire la statutul pe care îl are persoana reținută pe alte cauze penale de învinuit sau bănuț. Partea apărării face trimitere la principiul prezumției de nevinovăție, precum că nu poate fi invocat ca argument faptul că în privința învinuitului sunt deschise alte dosare penale în care ultimul are statut procesual fie de bănuț sau învinuit, pe motiv că nu există o decizie de condamnare definitivă.

Însă considerăm că nu este o încălcare a acestui principiu dacă sunt anumite date

confirmative referitor la faptul că există și alte dosare penale în privința învinutului sau inculpatului. Acest aspect reprezintă, pentru instanța de judecată, un indice de orientare asupra severității măsurii preventive care urmează a fi aplicată, dar și a constatării faptului că persoana în privința căruia urmează a fi aplicată măsura preventivă privativă de libertate este caracterizată negativ, are un comportament antisocial, măsurile de reprimare alternative arestului vor fi insuficiente pentru a asigura faptul că figurantul nu va recurge la săvârșirea unei noi infracțiuni.

Totodată, prelungirea măsurii de constrângere nu anulează *prezumția nevinovăției* care planează asupra învinutului din momentul recunoașterii în această calitate până la adoptarea unei hotărâri definitive, însă în speța respectivă menținerea unei măsuri de reprimare este dictată de principiul egalității în procesul penal, astfel ca organul de urmărire penală să aibă posibilitate, fără a fi influențat de factori exterior, să stabilească circumstanțele săvârșirii infracțiunii.

Considerăm că, în următoarea speță din practica judiciară, judecătorul de instrucție neîntemeiat a decis admiterea parțială a demersului procurorului privind aplicarea arestului preventiv pe un termen de 30 de zile în privința învinuitei, atunci când s-a demonstrat fără echivoc că învinuita, fiind sub o altă măsură decât arestul preventive, va comite în continuare infracțiunea.

Deși procurorul a susținut, în cadrul ședinței de judecată, că „[...] *La domiciliul ei s-a efectuat anterior percheziții, nu a stopat activitatea ei în pofida faptului respectiv. Aceasta este acuzată de complicitate, starea de boală nu a împiedicat-o să comită fapte ilicite*” [36], instanța a decis admiterea parțială a demersului și aplicarea față de învinuită, arestul la domiciliu pe un termen de 30 zile.

Instanța și-a argumentat poziția în felul următor: „În opinia instanței, la această etapă a procesului, prin aplicarea unei măsuri preventive mai puțin restrictive, cum este arestul la domiciliu, este posibilă asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, această măsură poate să asigure echilibrul necesar între interesele publice și cele ale învinuitei. Restricțiile și obligațiile care pot fi impuse în acest caz sunt capabile să asigure prezența învinutului la instanțele care îl vor cita, izolarea învinuitei de alți participanți la proces și să asigure posibilitatea acestuia de a-și exercita activitățile necesare în vederea asigurării traiului în continuare, iar organului de urmărire penală să îi permită să acumuleze probele respective în condiții de siguranță. În acest sens instanța a reținut drept utile procesului și circumstanțele care indică la faptul că învinuita este bolnavă și are nevoie de tratament permanent” [36].

Trebuie de notat că, în cazul respectiv, procurorul a anexat, la demersul privind aplicarea măsurii preventive, probe suficiente care justifică necesitatea izolării învinuitei de societate, inclusiv rezultate ale măsurilor speciale de investigație – interceptarea comunicărilor, declarațiile a doi învinuiți care au comis fapta împreună cu învinuita T.D., inclusiv organul de urmărire penală a reușit să o documenteze pe învinuită după ce s-au efectuat percheziții la domiciliul acesteia într-o altă cauză penală, unde s-a demonstrat că, indiferent de perchezițiile efectuate anterior, ultima a revenit în mediul infracțional imediat după percheziția efectuată. Toate aceste probe nu au putut convinge judecătorul de instrucție că învinuita își va continua activitatea infracțională dacă va fi plasată în arest la domiciliu.

În pofida acestor circumstanțe, partea apărării a contestat cu recurs încheierea judecătorului de instrucție, iar, prin decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău, a fost admis recursul avocatului și casată încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 20

februarie 2023, în care pronunțase o hotărâre nouă, prin care învinuitei T.D. i s-a aplicat măsura preventivă, liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile, cu eliberarea mandatului judecătoresc și cu impunerea obligațiilor prevăzute de art. 191 alin. (3) din Codul de procedură penală, și anume: să nu părăsească localitatea unde își are domiciliu decât în condițiile stabilite de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță; să comunice organului de urmărire penală sau, după caz, instanței de judecată orice schimbare de domiciliu; să se prezinte la organul de urmărire penală sau, după caz, la instanța de judecată ori de câte ori este citată; să nu intre în legătură cu persoanele implicate în cauza penală; să nu săvârșească acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal; să predea pașaportul judecătorului de instrucție [26].

Prin urmare, apreciem că deciziile ambelor instanțe sunt neîntemeiate, atât timp cât prin demersul privind aplicarea măsurii preventive, arestul preventiv, s-a demonstrat prin probe verosimile necesitatea izolării învinuitei de societate. Prima instanță nu și-a argumentat poziția sa prin intermediul probelor prezentate de către procuror, nu a făcut nicio aluzie în încheirea pronunțată, operând doar cu unele expresii generale și abstracte, fără a combate argumentele din demers.

4. Riscul că învinuitul sau inculpatul va cauza dezordini în masă.

Acest risc nu în zadar este ultimul din cele patru riscuri fundamentale prevăzute atât de jurisprudența CtEDO, cât și de cadrul normativ intern. Unul dintre factori fiind că acest risc poate fi pus la baza unei măsuri preventive privative de libertate, atunci când învinuitul sau inculpatul este cercetat pentru infracțiuni ce atentează la securitatea statului și a ordinii publice (de exemplu: actul terorist, luarea de ostatici, dezordini în masă, trădarea de patrie, spionajul, diversiunea etc.).

De aceea, acest risc este abordat doar atunci când există indici temeinici că persoana a fost cercetată penal pentru infracțiunile menționate mai sus, a făcut sau face parte dintr-o grupare criminală, există date susținute prin probe că pe teritoriul statului persoana a desfășurat acțiuni de spionaj etc.

Dezordinea publică este un criteriu destul de ambiguu din punctul de vedere al manifestării sale sociale. Or, codul de procedură penală nu prevede o noțiune a dezordinii publice, care să includă explicația la natura dezordinii publice, nivelul sau pragul care urmează fi atins pentru a fi catalogată ca dezordine publică.

Orice infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, este susceptibilă să cauzeze anumite perturbări sociale. Acestea pot fi observate, de exemplu, pe rețelele de socializare și în mass-media, mai ales că rolul tehnologiilor informaționale avansează cu tempouri mari. În pofida acestui fapt, după cum s-a menționat, gravitatea infracțiunii în sine nu justifică arestul. Este important de menționat că Procuratura și sistemul judiciar nu sunt participanți la un concurs de popularitate, așa cum se încearcă implicarea acestor instituții de către unii învinuiți și inculpați în cauze penale de rezonanță socială.

Pe de altă parte, satisfacerea publicului (din care fac parte politicul, mass-media, organizații internaționale, formatori de opinii etc.) nu reprezintă un motiv legal pentru aplicarea oricăror măsuri de constrângere. „Dezordine publică” - în calitate de alternativă - vizează cauzele în care infracțiunea, în virtutea gravității sale, a deranjat publicul și eliberarea persoanei îi va face pe cetățeni să nu se simtă în siguranță și va reduce încrederea în autorități și în sentimentul de dreptate. De asemenea, este relevant dacă eliberarea persoanei ar putea cauza revolte și nesiguranță sau crearea grupurilor cu scop justițiar. Doar

protejarea învinutului de public nu constituie un motiv suficient pentru arest. Protecția asigurată de poliție nu poate avea forma arestului preventiv.

Pentru a demonstra existența unui astfel de risc, organul de urmărire penală va trebui să colecteze informația despre tendințele din societate, cum ar fi articolele din mass-media și declarațiile oamenilor direct afectați de infracțiune. Demonstrarea unui risc iminent a perturbării sociale cu referire la fapte concrete poate fi dificilă, întrucât semnele unei astfel de posibilități ar putea fi mai puțin tangibile, spre deosebire de cele legate de alte riscurile relevante.

Astfel, procurorii trebuie să prezinte dovezi că, date fiind circumstanțele speciale ale cauzei, eliberarea va putea cauza asemenea consecințe și că fapta conține elemente ale unei infracțiuni excepționale.

Factorii relevanți pentru apreciere sunt:

– *gravitatea infracțiunii*. Doar infracțiunile deosebit de grave vor putea cauza dezordinea publică, dacă învinutul va fi eliberat.

– *circumstanțele concrete legate de săvârșirea infracțiunii*. Cu cât mai odioasă este crima, cu atât mai mare este posibilitatea că eliberarea va cauza frică și perturbări.

– *probele*. Dacă, de exemplu, persoana a recunoscut că a săvârșit infracțiunea, probele vor fi considerate, în general, ca fiind solide. Indiferent de prezumpția nevinovăției, reacția generală a societății va fi mai puternică în cazurile în care probele sunt foarte solide.

– *reacțiile societății la infracțiuni*. Atât în comunitatea locală, cât și în societate dintr-o perspectivă mai vastă. Acest lucru poate fi demonstrat făcând referință la acoperirea media.

– *reacțiile victimelor* sau ale părților vătămate față de eliberarea învinutului. În cauza *Lettelier c. Franței* [7], Curtea a subliniat faptul că rudele victimei omorului nu au contestat eliberarea: „Camera de acuzare a evaluat necesitatea de a prelungi privațiunea de libertate din punct de vedere pur abstract, luând în considerație doar gravitatea infracțiunii. Acest lucru având loc în pofida faptului că reclamantul a subliniat în memoriile sale din 16 ianuarie 1986 și 3 martie și 10 aprilie 1987 că nici mama, nici sora victimei nu au prezentat nici o obiecție când ea și-a depus cererile pentru eliberare, pe când ele au contestat insistent cererile depuse de DI Moysan”. Cu toate acestea, reacțiile negative ale părților afectate, în sine, nu justifică arestul. Reacțiile trebuie să reflecte riscul dezordinii publice, care se referă la o parte mult mai vastă a societății.

– *factorul timp*. Acest temei poate fi invocat doar pe durata riscului de perturbare a ordinii publice. Poate fi cazul că acțiunile membrilor societății vor fi mai puțin probabile sau chiar neprobabile odată ce va dispărea șocul inițial produs de o anumită infracțiune.

Așadar, jurisprudența Convenției a elaborat patru motive principale acceptabile pentru deținerea unei persoane până la pronunțarea hotărârii, atunci când acea persoană este bănuită că a săvârșit o infracțiune: „când există riscul că acuzatul: nu se va prezenta pentru a fi judecat; când există riscul că acuzatul, în caz că este eliberat, va întreprinde măsuri care ar prejudicia administrarea justiției; fie va comite alte infracțiuni; fie va cauza dezordine publică” [2].

În acest sens, partea apărării în ședințele de judecată pentru a-și susține poziția și a căpăta o încheiere favorabilă, de eliberarea de sub arest preventiv, invocă ca argument că acuzatorul de stat trebuie să argumenteze prin probe că învinutul sau inculpatul, fiind în libertate, va încălca toate cele patru riscuri, menționând cu prisosință riscul provocării dezordinilor în masă sau comiteri ale altor infracțiuni.

Răspunsul la această întrebare îl oferă Curtea Europeană prin practica sa, unde a statuat că pentru aplicarea arestului preventiv este necesară doar existența unui singur risc care să fie coroborat cu celelalte probe și motive invocate de partea acuzării.

Este de reținut că instanțele judecătorești, în procesul de examinare și aplicare a măsurilor preventive, se conduc de acest deziderat. Spre exemplu, în cazul ce urmează a fi prezentat, cu toate că procurorul în demersul înaintat a invocat și a probat existența mai multor riscuri care justifică necesitatea aplicării arestului preventiv față de învinuit, judecătorul de instrucție a reținut doar unul, ca fiind plauzibil și rezonabil în vederea izolării totale de societate a învinuitului.

În acest mod, în motivarea poziției sale a menționat următoarele: „Riscul ingerinței în cursul normal al justiției este, în opinia instanței actual și probat. Datele expuse anterior atestă complexitatea circumstanțelor care necesită a fi investigate în dosar fiind necesar de audiat în diferite calități mai multe persoane. Declarațiile învinuitului și ale altor persoane va fi necesar de apreciat sub aspectul veridicității lor coroborat cu alte circumstanțe. Există riscul ca învinuitul, cunoscând deja circumstanțele cazului, să contacteze cu persoanele implicate în acesta în vederea adoptării unei poziții comun, inclusiv prin intermediul unor mijloace de comunicare moderne cum este internetul și care să nu poată fi verificate, urmărind astfel că argumentul procurorului precum că prin alte măsuri preventive nu pot fi înlăturat riscul dat este întemeiat. Acest risc mai rezultă din pericolele care le reprezintă pentru persoana acuzatului o posibilă condamnare în acest caz – riscul de a fi privat de libertate și de a fi lipsit de dreptul de a ocupa funcții de genul celor care le exercită.

Riscul eschivării învinuitului de la organul de urmărire peanlăcît și riscul că în cazul punerii în libertate acesta va provoca dezordini instanța le consideră neprobate” [38].

De fapt, aceste temeuri specificate mai sus au fost incluse în legislația procesual penală, fiind preluate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care are rol de observator de aplicare legală a măsurilor de constrângere la nivel național.

După cum am menționat mai sus, în ultimii ani legislația procesual penală a suferit modificări importante la capitolul „*Măsuri preventive*”, iar în cea mai mare parte au fost modificate normele procesuale penale ce reglementează măsurile preventive privative de libertate.

În această ordine de idei, principalele acte juridice, care au adus inovații pe acest segment, au fost: Legea nr. 100 din 26.05.2016 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 și Legea nr. 179 din 26.07.2018 privind modificarea unor acte legislative.

În pofida acestor ajustări ale cadrului normativ, art. 5 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, care consacră „*Dreptul la libertatea și siguranța persoanei*” [23], rămâne a fi unul dintre articolele cel mai frecvent abordate în hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului, pronunțate împotriva Republicii Moldova.

Conform statisticilor, în anul 2017, art. 5 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* a fost încălcat în 5 cauze și anume: *cauza Vasilciuc; Guminiuc; Braga; Ialamov și Grecu* [23], cifră care în raport cu anul 2016 nu s-a schimbat. Practica Curții Europene vine să consolideze legislația națională, fiind una obligatorie spre respectare, potrivit art. (7) alin. (8) din *Codul de procedură penală*, care prevede expres că „*Hotărârile definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului sînt obligatorii pentru organele de urmărire penale, procurori și instanțele de judecată*” [19].

Aici trebuie de subliniat că, pe 14 octombrie 1999, Curtea Constituțională a adoptat Hotărârea nr. 55, prin care a explicat modul de aplicare a articolului 4 din Constituție. Textul Hotărârii nr. 55 sugerează că tratatele internaționale, la care Republica Moldova este parte, și normele și principiile unanim recunoscute ale dreptului internațional sunt parte componentă a cadrului legal al Republicii Moldova; că organele de drept pot să aplice în procesul de examinare a unor cauze concrete normele dreptului internațional, cu respectarea procedurii prevăzute de legislația națională; dacă există neconcordanțe între prevederile dreptului internațional și legile interne ale Republicii Moldova, organele de drept sunt obligate să aplice reglementările internaționale, însă regula dată nu se aplică în cazul neconcordanțelor cu Constituția.

Așadar, prin Legea nr. 100 din 26.05.2016, a fost modificat în totalitate conținutul art. 308 din Codul de procedură penală, care reglementează modul de examinare a demersurilor de aplicare sau prelungire față de învinuit sau inculpat a arestului preventiv și arestului la domiciliu. Legiuitorul a prevăzut că: „(1) Constatând insuficiența altor măsuri preventive neprivative de libertate pentru înlăturarea riscurilor prevăzute la art. 176 alin. (1) și necesitatea aplicării față de învinuit a măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu ori de a prelungi durata ținerii sub arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers. În demersul procurorului se indică fapta care face obiectul învinuirii, prevederile legale în care aceasta se încadrează și pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, circumstanțele, însoțite de probe pertinente, din care rezultă bănuiala rezonabilă că învinuitul a săvârșit fapta, circumstanțele care justifică insuficiența altor măsuri preventive, motivele, temeiurile și necesitatea de aplicare a arestării preventive sau a arestării la domiciliu potrivit condițiilor și criteriilor stabilite la art. 176, 185 și 186, argumentele și circumstanțele de fapt și lista probelor în susținerea demersului, precum și faptul că învinuitului i s-au explicat consecințele generate de încălcarea măsurii preventive. La demers se anexează toate materialele și probele care confirmă sau infirmă insuficiența altor măsuri preventive, temeiurile de aplicare a arestării preventive și a arestării la domiciliu.

(2) Înainte de a fi depuse la judecătorul de instrucție, demersul cu privire la aplicarea sau prelungirea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu, împreună cu toate materialele și probele anexate la acesta, care confirmă sau infirmă temeiurile de aplicare sau prelungire a măsurii, se prezintă în prealabil învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, care confirmă în scris că a luat cunoștință de acestea. În cazul în care învinuitul refuză sau dacă avocatul se află în imposibilitate să ia cunoștință de demers, de materialele și probele anexate la acesta, procurorul consemnează acest fapt și transmite neîntârziat demersul, materialele și probele anexate la acesta judecătorului de instrucție, care, la solicitarea învinuitului ori a avocatului său, le va oferi acestora suficient timp pentru a lua cunoștință de conținutul lor înainte de începerea ședinței” [39].

Așadar, procurorul care consideră că, într-o anumită cauză penală, în privința învinuitului este necesară aplicarea arestului preventiv, urmează în termen de 48 de ore după reținere să înainteze, judecătorului de instrucție, demersul cu toate probele pe care le consideră relevante și suficiente de a convinge instanța, că învinuitul trebuie să fie izolat de societate.

Este de menționat că, potrivit practicii Curții Europene a Drepturilor Omului, „[...] dispunerea detenției unei persoane doar în baza demersului procurorului și în absența altor materiale în sprijinul acestuia este contrară exigențelor articolului 5 § 3 al Convenției” [4].

În interiorul acestui termen de 48 de ore, procurorul este obligat mai întâi să pună persoana sub învinuire, în conformitate cu art. 281-282 din *Codul de procedură penală*, dacă persoana nu a avut un asemenea statut până la reținerea sa.

Un aspect important consistă în faptul că procurorul, în conformitate cu art. 308 alin. (2) din *Codul de procedură penală*, înainte de depunerea demersului privind aplicarea arestului preventiv sau la domiciliu, este obligată să-l prezinte în prealabil învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, care să confirme recepționarea acestuia.

În unele cazuri, această procedură este omisă de către procurori, iar demersurile cu probele anexate se prezintă înainte de ședința de judecată. Aici trebuie de menționat că nerespectarea acestei proceduri în practică nu atrage după sine respingerea demersurilor pe acest temei de către instanță, deși cu prisosință partea apărării pledează pentru respingerea demersului în ședința de judecată anume pe acest motiv.

În același mod se procedează și în cazul înaintării demersurilor la prelungirea măsurii preventive, unde legiuitorul a specificat că, „...[d]emersul de prelungire a arestării se depune cu cel puțin 5 zile¹ până la expirarea termenului de arestare. În caz de nerespectare a acestor termene, judecătorul de instrucție, fără a convoca ședința, printr-o încheiere motivată, respinge demersul” [19].

Nu putem să nu fim de acord cu opinia cercetătorilor care consideră oportună modificarea art. 232 alin. (2) CPP în sensul de a reglementa în mod expres că demersul de aplicare a arestării preventive, arestării la domiciliu și de prelungire a acestor măsuri, se consideră depuse în termen, dacă data la care a fost înregistrat în cancelaria instanței respective se încadrează în termenul cerut de lege pentru realizarea lor [40].

În tot cazul, în faza de urmărire penală, examinarea demersului la arest se face de regulă în ședință închisă. Dar „[î]nvinuitul poate solicita examinarea demersului privind aplicarea, prelungirea arestării preventive sau a arestării la domiciliu în ședință publică. Judecătorul de instrucție, consultând opinia procurorului, dispune examinarea demersului în ședință publică. «Examinarea demersurilor de aplicare a arestului preventiv în ședințe publice ar putea responsabiliza judecătorii de instrucție să trateze cu mai multă seriozitate acest subiect și să îmbunătățească și calitatea hotărârilor adoptate» [...] [40].

Trebuie de notat că, deși legiuitorul, în conformitate cu art. 308 alin. (5) din *Codul*

¹ Înainte de a fi depuse la judecătorul de instrucție, un exemplar al demersului cu privire la aplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, împreună cu toate materialele și probele anexate la acesta, care confirmă sau infirmă temeiurile de aplicare, se prezintă în prealabil învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, care confirmă în scris, în conținutul demersului ce urmează a fi depus în instanța de judecată, că a luat cunoștință de acestea.

În acest sens, procurorul conducător al urmăririi penale, imediat după întocmirea demersului, va informa învinuitul și/sau apărătorul acestuia despre intenția de a depune demersul privind aplicarea măsurii preventive judecătorului de instrucție, în cazul existenței posibilității demersul va fi înmănat personal contra semnătură învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, iar în cazul imposibilității prezenței învinuitului și/sau apărătorului, demersul însoțit de actele anexate se vor expedia în adresa apărătorului prin intermediul mijloacelor tehnice disponibile (poșta electronică, alte aplicații de comunicare ce pot asigura transmiterea de informații), solicitând confirmarea recepționării și va consemna acest fapt în textul demersului ce urmează a fi depus judecătorului de instrucție.

În cazul în care învinuitul refuză sau dacă avocatul se află în imposibilitate să ia cunoștință de demers, de materialele și probele anexate la acesta, procurorul consemnează acest fapt și transmite neîntârziat demersul, materialele și probele anexate la acesta judecătorului de instrucție, care, la solicitarea învinuitului ori a avocatului său, le va oferi acestora suficient timp pentru a lua cunoștință de conținutul lor înainte de începerea ședinței.

de procedură penală, îngăduie de a defășura ședințele de examinare a demersului privind aplicarea sau prelungirea arestului preventiv sau arestului la domiciliu în ședință publică, totuși, în cele mai multe cazuri asemenea cereri se resping de către judecătorul de instrucție. Motivele de respingere adesea survin din partea procurorului care susține că desfășurarea ședinței în mod public poate afecta interesele achetei în continuare, întrucât în timpul exprimării poziției procesuale a participanților în ședință publică, se pot furniza informații ce ar afecta principiul confidențialității urmăririi penale.

Astfel, în asemenea circumstanțe, considerăm că cererea privind desfășurarea ședințelor în mod public de aplicare sau prelungire a măsurilor preventive privative de libertate poate fi admisă de către judecătorul de instrucție în cazul în care nu se afectează moralitatea, ordinea publică sau securitatea națională, când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților în proces o cer, sau în măsura considerată strict necesară de către instanță când, din cauza unor împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției, așa după cum prevede art. 18 din *Codul de procedură penală*.

În alt caz, cererea poate fi admisă la o etapă avansată a urmăririi penale, atunci când furnizarea unor date din dosar nu va afecta procesul sau în cazul în care au fost administrate practic toate probele de către organul de urmărire penală și cauza în curând urmează a fi expediată în instanța de judecată. De altfel, examinarea demersului în ședință publică vine în contradicție cu art. 212 alin. (1) din *Codul de procedură penală*, care reglementează că „[m]aterialele urmăririi penale nu pot fi date publicității decât cu autorizația persoanei care efectuează urmărirea penală și numai în măsura în care ea consideră că aceasta este posibil, cu respectarea prezumției de nevinovăție, și ca să nu fie afectate interesele altor persoane și ale desfășurării urmăririi penale în condițiile Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal” [19].

O altă chestiune, care trebuie analizată, este legată de audierea martorului în cadrul procedurilor de aplicare sau prelungire a arestului preventiv. La art. 308 alin. (4) din *Codul de procedură penală*, legiuitorul a prevăzut că „[d]emersul cu privire la aplicarea sau prelungirea arestării preventive ori a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucție, în ședință închisă, cu participarea procurorului, avocatului, învinuitului, cu excepția cazului în care învinuitul se eschivează de la participarea la judecată sau de la urmărirea penală și este anunțat în căutare. La ședință pot participa reprezentantul legal al învinuitului și martorii invitați de procuror sau de învinuit ori de avocat. Procurorul asigură participarea la ședința de judecată a învinuitului reținut, înștiințează avocatul și reprezentantul legal al învinuitului, precum și martorii invitați de acesta. Învinuitul sau avocatul înștiințează martorii invitați de el. În cazul neprezentării avocatului înștiințat, judecătorul de instrucție îl asigură pe învinuit cu avocat din oficiu, în conformitate cu Legea nr. 198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat. Neprezentarea martorilor invitați din partea procurorului, a învinuitului sau a avocatului său nu împiedică examinarea demersului.” [19].

Cu toate acestea, în cauza *Feraru contra Moldovei*, Curtea Europeană a constatat că a avut loc o violare a articolului 5 § 4 al Convenției în privința omisiunii de a audia martorul [4].

Potrivit opiniei Curții Europene, refuzul de a audia un martor din partea apărării, fără a oferi nicio explicație, de ce respinge audierea martorului din partea apărării în procedura de aplicare a măsurii preventive, arestul preventiv este în contradicție cu art. 5 § 4 al Convenției și încalcă drepturile reclamantului în acest sens.

Este rațional ca în cazul în care se cere audierea martorilor în sensul art. 308 alin.

(4) din *Codul de procedură penală*, instanța de judecată să admită acest demers al părții apărării. Or, aceasta este o parte esențială a dreptului la un proces echitabil și a egalității armelor în proces. Deși legislația procesual penală nu prevede condițiile de audiere a martorului în asemenea situații, dar instanța de judecată trebuie să manifeste maximă diligență, ca martorul să se refere în declarațiile sale doar la chestiuni ce țin de temeuri și motivele aplicării, prelungirii, înlocuirii sau revocării măsurilor preventive.

Pe această dimensiune, în cauza *Țurcan și Țurcan contra Moldovei*, Curtea Europeană a statuat că „În această cauză, nu s-a disputat faptul că singurul temei pentru arestul la domiciliu al lui V.T., dispus la 22 noiembrie 2005, a fost pretinsa sa influență asupra martorului C.N. [...]. Curtea consideră că, astfel, declarațiile lui C.N. constituiau un element important pentru determinarea faptului dacă V.T. a exercitat presiuni asupra ei și dacă el trebuia din nou arestat. Omisiunea de a o audia a lipsit apărarea de singura sa șansă de a-l convinge pe judecătorul de instrucție de lipsa vreunui motiv pentru arestarea reclaman-tului” [17].

O altă garanție care urmează a fi respectată de către instanța de judecată și mai cu seamă procurorul care solicită aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive privative de libertate este accesul părților la materialele anexate la demers, care vizează nemijlocit măsura preventivă.

În context, Curtea Europeană a obiectat că „[î]n cazul unei persoane a cărei detenție cade sub incidența articolului 5 § 1 (c), o ședință judiciară este necesară. Având în vedere impactul dramatic al privării de libertate asupra drepturilor fundamentale ale persoanei în cauză, în circumstanțele unei investigații în derulare, procedurile desfășurate în temeiul articolului 5 § 4 din Convenție trebuie, în principiu, să întrunească, în cea mai mare măsură posibilă, cerințele de bază ale unui proces [...].

Egalitatea armelor nu este asigurată dacă părții apărării îi este negat accesul la acele documente din dosarul penal care sunt esențiale pentru a contesta, în mod efectiv, legalitatea, în sensul Convenției, a detenției clientului său [...]. Conceptul de legalitate a detenției nu se limitează la conformarea cu cerințele procedurale prevăzute de legislația națională, dar se referă și la caracterul rezonabil al bănuielii în temeiul căreia se aplică arestul, legitimitatea scopului urmărit prin arest și la justificarea detenției care rezultă din acesta. Curtea recunoaște necesitatea ca urmăririle penale să fie desfășurate într-un mod eficient, ceea ce poate presupune că o parte din informațiile colectate în timpul acestora trebuie păstrată în secret pentru a împiedica suspectii să altereze probele și să submineze efectuarea justiției. Totuși acest scop legitim nu ar putea fi îndeplinit pe seama unor restricții substanțiale asupra drepturilor părții apărării [...]” [18].

În partea ce ține de respectarea dreptului la apărare, Curtea Europeană nu a constatat o violare a art. 5 § 4 din Convenție în cauza Leva contra Republicii Moldova, în care reclaman-tul s-a plâns inclusiv pe faptul că atunci când se afla în custodia statului, nu i s-a permis să fie asistat de un avocat ales. Astfel, Curtea a notat că, în cele din urmă, referitor la plângerea lui S.L. că inițial nu i s-a permis să fie reprezentat de un avocat ales de el, Curtea notează că dânsul a fost de fapt asistat de un avocat din oficiu, având în vedere imposibilitatea acestuia de a-și aminti numărul de telefon al avocatului său. Mai mult, la momentul respectiv, el nu a informat ofițerul de urmărire penală despre existența vreunui motiv pentru a nu avea încredere în avocatul numit din oficiu și nici nu a solicitat localizarea avocatului său de către o altă persoană, precum a făcut fiul său [...]. Mai important, S.L. nu a susținut că declarațiile sale făcute în prezența avocatului respectiv au fost obținute prin aplicarea vreunei forme de

constrângere sau că acestea ar fi afectat în mod negativ desfășurarea procedurilor în privința sa [...]. În asemenea circumstanțe, Curtea constată că în această privință nu a avut loc o încălcare a dreptului lui S.L. de a fi reprezentat de un avocat.

Dreptul la apărare, în contextul măsurilor preventive ce implică arestul, este o garanție care trebuie respectată în tot cazul. Practica juridiciară ne arată că acest drept cu prisosință este respectat de către instanța de judecată sau de către procurorii antrenati în acest sens.

Însă anumite situații, când apărătorul ales de către învinuit nu se prezintă la ședința de judecată, unde urmează să se examineze aplicarea sau prelungirea măsurii preventive, pot fi create intenționat, astfel ca să nu se reușească desemnarea avocatului din oficiu. Sau avocatul din oficiu, care se prezintă la examinarea demersului, să solicite termen pentru a lua cunoștință de demersul și materialele anexe.

3. CONCLUZII

Aplicarea și prelungirea măsurilor preventive privative de libertate a devenit un subiect important care până la momentul actual nu a avut o abordare științifico-practică. Prin cercetarea efectuată, am încercat să scoatem în evidență principalele aspecte ale procedurii de aplicare și prelungire a măsurilor ce implică arestul. Astfel, constatăm că acest proces este unul complex care presupune cunoașterea legislației naționale, practicii judiciare și cazuisticii CtEDO, care se raportează la fiecare caz individual.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

1. BÎRSAN C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Comentariu pe articole)*. Ediția a II-a. București: Editura C.H. Beck, 2010. 1887 p. ISBN 978-973-115-676-7.
2. *Cauza Becciev c. Moldovei*, cererea nr. 9190/03. Hotărârea CtEDO din 04.10.2005, definitivă la 04.01.2006, Strasbourg, [citată 21.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112622>.
3. *Cauza Denis Grîu c. Republicii Moldova*, cererea nr. 380161/18. Hotărârea CtEDO din 07.06.2022, Strasbourg, [citată: 09.11.2024]. Disponibil: <https://www.agentguvernamental.md/wp-content/uploads/2022/10/GR%C3%8EU-v.-Republica-Moldova-decizie-RO.pdf>.
4. *Cauza Feraru c. Moldovei*, cererea nr. 55792/08, Hotărârea CtEDO din 24.01.2012, § 65 [citată 24.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124567>.
5. *Cauza Guzzardi c. Italiei*, cererea nr. 7367/76, Hotărârea CtEDO din 06.11.1980, § 92 Strasbourg, [citată 04.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57498>.
6. *Cauza Lavrechov c. Republicii Cehe*, Cererea nr. 73957/01, Hotărârea CtEDO din 20.06.2013, definitivă la 20.09.2013, § 50, Strasbourg, [citată 10.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-120969>.
7. *Cauza Letellier c. Franței*, cererea nr. 12369/86, Hotărârea CtEDO din 26.06.1991, § 58, Strasbourg, [citată: 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57678>.
8. *Cauza Levința c. Republicii Moldova*, cererea nr. 50717/09, hotărârea CtEDO din 17 ianuarie 2012, § 29-31 (Strasbourg) [citată: 08.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112622>.

[doc.echr.coe.int/eng?i=001-124565](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124565).

9. *Cauza Litschauer c. Republicii Moldova*, cererea nr. 25092/15, Hotărârea CtEDO din 13.11.2018, definitivă la 13.02.2019, § 28, Strasbourg, [citată: 02.10.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-187604>.
10. *Cauza Moldoveanu c. Republicii Moldova*, cererea nr. 53660/15, Hotărârea CtEDO din 14.09.2021, definitivă la 14.12.2021, § 54-57 (Strasbourg) [citată: 01.10.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-211789>.
11. *Cauza Mușuc c. Republicii Moldova*, cererea nr. 42440/06, Hotărârea CtEDO din 06.11.2007, definitivă la 06.02.2008 § 31, Strasbourg, [citată: 26.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112791>.
12. *Cauza O.P. contra Republicii Moldova*, cererea nr. 33418/17. Hotărârea CtEDO din 26.10.2021, definitivă la 26.01.2022, § 32 (Strasbourg) [citată: 01.10.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-212690>.
13. *Cauza Paladi c. Republicii Moldova*, cererea nr. 39806/05, hotărârea CtEDO din 10.03.2009, Strasbourg, [citată: 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112683>.
14. *Cauza Rimschi contra Republicii Moldova*, cererea nr. 26608/11, hotărârea CtEDO din 13.01.2015, definitivă la 13.04.2015, § 31, Strasbourg, [citată: 26.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154865>.
15. *Cauza Smirnova c. Federației Ruse*, cererea nr. 46133/99 și nr. 48183/99, Hotărârea CtEDO din 24.07.2003, definitivă la 24.10.2003, Strasbourg, [citată: 26.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61262>.
16. *Cauza Șarban c. Republicii Moldova*, cererea nr. 3456/05, hotărârea CtEDO din 04.10.2005, definitivă la 04.01.2006 § 95-96, Strasbourg, [citată: 26.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112623>.
17. *Cauza Țurcan și Țurcan c. Republicii Moldova*, cererea nr. 39835/05, Hotărârea CtEDO din 23.10.2007, Strasbourg, [citată: 26.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112787>.
18. *Cauza Veretco contra Republicii Moldova*, cererea nr. 679/13, Hotărârea CtEDO din 07.04.2015, definitivă la 07.07.2015, § 57-58, Strasbourg, [citată: 04.11.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-157609>.
19. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial nr. 248-251 din 05.11.2003.
20. *Codul penal al Republicii Moldova* nr. 985-XV din 8.04.2002. În: Monitorul Oficial, 2002, nr. 128-129/1012.
21. *Constituția Republicii Moldova* nr. 01 din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial, 1994, nr. 1.
22. *Convenția europeană de extrădare*, semnată la Paris la 13 decembrie 1957, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1183 din 14.05.1997. În Monitorul Oficial nr. 41-42 din 26.06.1997.
23. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale* din 04.11.1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului R. Moldova nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: Drepturile omului, Acte legislative internaționale și regionale. Chișinău: Epigraf, 2005.
24. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1298 din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial nr. 54-55 din 21.08.1997.

25. DANILEȚ C. *Arestarea – îndrumar pentru practicieni*. Chișinău: Cartier, 2013. 12 p. ISBN 978-9975-79-820-4.
26. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 02 martie 2023. Dosarul nr. 14r-139/23.
27. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 30 octombrie 2018. Dosarul nr. 1a – 1618/18.
28. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 217 din 28.07.1990.
29. GRIBINCEA V., GOINIC D. *Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în anul 2020*, Notă analitică 29 ianuarie 2021. [citată 29.11.2024]. Disponibil: https://crjm.org/wp-content/uploads/2022/04/Nota-analitica-CEDO-2021_RO_small.pdf.
30. GRIBINCEA V., GOINIC, D. *Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în anul 2023*, Notă analitică ianuarie 2024. [citată 29.11.2024]. Disponibil: https://crjm.org/wp-content/uploads/2024/01/NA-Republica-Moldova-la-CtEDO-in-anul-2023_RO.pdf.
31. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 3 din 23.02.2016 de admisibilitate a sesizării nr. 7g/2016, privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv)*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 49-54.
32. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 3 din 23.02.2016 de admisibilitate a sesizării nr. 7g/2016, privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv)*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 49-54.
33. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 40 din 21.12.2017, privind excepția de neconstituționalitate a art. 232 alin. (2) și art. 308 alin. (4) din Codul de procedură penală*. [citată: 26.06.2022]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-H402017168gro262cd.pdf>.
34. Încheierea Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 09.08.2022. Dosarul nr. 1-1299/2022.
35. Încheierea Judecătorei Chișinău (sediul Ciocana) din 20 februarie 2023. Dosarul nr. 14-93/2023.
36. Încheierea Judecătorei Chișinău (sediul Ciocana) nr. 17-130/2023 din 02 mai 2023.
37. Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana din 11 martie 2023. Dosarul nr. 165/23.
38. KÖVESI L. C., ș.a. *Arestarea preventivă. Aprecierea pericolului social pentru ordinea publică. Practica judiciară. Hotărâri C.E.D.O.* București: Editura Hamangiu, 2009. 255 p. ISBN 978-606-522-118-5.
39. *Legea pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003*, nr. 100 din 26.05.2016. În: Monitorul Oficial nr. 232-244 din 29.07.2018.
40. OSOIANU T., ORÎNDAȘ V. *Procedură penală*. Chișinău: Tipografia Orhei, 2004. 256 p. ISBN: 9975-9835-5-3.
41. PETRESCU A. L. *Abordări teoretice și practice privind Arestul la domiciliu*. Rezumat la teza de doctor în drept. București: Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, 2017. 30 p.